

การบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน วัด ชุมชน และองค์กรภาคเครือข่าย
กรณีศึกษา: โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

Participation Administration Between School, Temple and Network
Organization, Case: Chum Chon Ban Sri Don Chai School Chaing Rai
Provin, Chaing Rai Primary Educational Service Area Office 4

วรุณรัตน์ คนชื่อ¹

วารภรณ์ ศรีอยุธยา²

สมชาย วงค์ชัย³

Waroonrat Khonsue¹

Waraporn Sriayut²

Somchai Wongchai³

Received: July 23,2025 Revised: November 15,2025 Accepted: November 27,2025

บทคัดย่อ

โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งและการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อเป็นอย่างมาก บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อพิจารณาประเด็นการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยกับองค์กรภาคเครือข่าย ได้แก่ วัด ชุมชน องค์กรเอกชนและองค์กรภาครัฐอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงประเด็นบทบาทของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยต่อการบริหารการมีส่วนร่วมกับชุมชนและองค์กรภาคเครือข่าย ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาชุมชนไทลื้อศรีดอนชัย ภายใต้กลุ่มบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยมีกิจกรรมร่วมกันในการอนุรักษ์เอกลักษณ์ด้าน ภาษา ประเพณี และพิธีกรรมที่ได้อธิบายสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ปัจจุบันอย่างเข้มแข็ง เช่น การบวชลูกแก้ว ตานธรรม ตานก่วยฉลาก ตานเข้าพรรษา ออกพรรษามิดีผีสาว สืบชะตาหลวง เทศกาลในแต่ละเดือนทั้ง 12 เดือน ฯลฯ รวมถึงการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากสิ่งดังกล่าวในเชิงเศรษฐกิจให้มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น กับองค์กรความร่วมมือต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานราชการ เทศบาล โรงเรียน โรงพยาบาล แม้ว่าการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นยังไม่มี ความเข้มแข็งมากนัก แต่ก็มีความต่อเนื่องซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกฝ่าย การแสดงบทบาทที่สำคัญคือบทบาทของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ที่มีต่อการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยกับชุมชนท้องถิ่น และองค์กรภาคเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไทลื้อ ทั้งนี้บทความจะได้ให้ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ต้องส่งเสริม สนับสนุน เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมในรูปแบบดังกล่าวต่อไป

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

³ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² Faculty of Education, Rajapruek University

³ Director of Ban Sri Don Chai Community School

¹ Corresponding author Email: waroonrat.kh@bsru.ac.th

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาชุมชนไทลื้อ, การบริหารการมีส่วนร่วม, องค์กรภาคเครือข่าย

Abstract

Chum Chon Ban Sri Don Chai School is a vital organization to support participation in the Tai Lue community for preserving and promoting traditional culture and wisdom. This article aims to present the issues related to participation management between Chum Chon Ban Sri Don Chai School and network organizations, including temples, communities, the government, and private organizations. In addition, this also considers the role of school to participation management in preserving ones and network organizations in preserving the culture, traditions, and wisdom of the Tai Lue community in Sri Don Chai under the BoWor group (House, Temple, School). By conducting vigorous preservation of the unique language, traditions, and rituals passed down from ancestors to the present. These include the ordination of Luk Kaew, Tan Tham, Tan Kuai Chalak, Tan Khao Phansa, Aok Phansa Phi Sao, Suea ChaTa Lang, and festivals throughout 12 months, et al. And developing utilization of the economy from such things to promote local tourism, based on the participation of the local community with collaborative organizations, including government agencies, municipalities, schools, and hospitals. Although it is not strong yet, but continuously stems from all parties. Especially, the crucial role of Chum Chon Ban Sri Don Chai School plays in managing participation with local community and network organizations to promote Tai Lue culture and traditions. This article provides recommendations on how to promote and support this participation.

Keywords: Thai Lue Community Wisdom, Participation Management, Network Organization

บทนำ

โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย เขต 4 ตั้งอยู่ในบริบทแวดล้อมของชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีการประกอบอาชีพการเกษตรมากถึงร้อยละ 65 ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนยกระดับเป็นเทศบาลตำบลศรีดอนชัย มีพื้นที่ 94 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีจำนวนประชากร 8,718 คน แบ่งเป็น เพศชาย จำนวน 4,360 คน เพศหญิง จำนวน 4,358 คน ประกอบด้วย 18 หมู่บ้าน (เทศบาลตำบลศรีดอนชัย, 2568) ชุมชนไทลื้อของตำบลศรีดอนชัย ยังคงรักษาอัตลักษณ์และการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี และเป็นไปด้วยความเคร่งครัด ทั้งนี้ โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยปัจจุบัน มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาจำนวน 138 คน ครูจำนวน 18 คน เป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเพื่อให้วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งภูมิปัญญาชุมชนไทลื้อดำรงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีไทลื้อ ได้แก่ การส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาประเพณี วัฒนธรรมไทลื้อ ตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัฒนธรรมการทอผ้าไทลื้อ วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ โดยโรงเรียนจะมีส่วนร่วมกับชุมชน บ้าน (ครัวเรือนภายในชุมชน) และวัดท่าข้ามศรีดอนชัย (โรงเรียนชุมชนศรีดอนชัย, 2568) นอกจากนี้ โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ยังเป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อศรีดอนชัยอันเป็นศูนย์วัฒนธรรม

ในโครงการเซฟเฮือน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน ชุมชนและโรงเรียน ในความร่วมมืออนุรักษ์ ดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และโบราณสถานที่สำคัญ ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ปัจจุบันมีความร่วมมือจากบุคคลและความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ 1) กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยเชียงราย 2) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเชียงราย 3) กระทรวงวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 4) สถาบันศิลปวัฒนธรรมและอารยธรรมลุ่มน้ำโขง 5) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 6) โครงการวิจัยสืบสายลายเส้นไหมศรีดอนชัยใช้สร้างสรรค์ทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 7) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย 8) นายอำเภอเชียงของ 9) รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย 10) ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมไถลื้อศรีดอนชัย 11) ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย 12) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 หมู่ 12 หมู่ 14 และหมู่ 15 ตำบลศรีดอนชัย และ 10) คณะกรรมการชุมชนไถลื้อศรีดอนชัย (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเชียงราย, 2568)

นอกจากความร่วมมือกับหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ยังสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมกับวัดท่าข้ามศรีดอนชัย ในด้านการส่งเสริมความยั่งยืนในอัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไถลื้อให้มิตต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัย แม้การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังไม่มีความเข้มแข็งมากนัก แต่ก็มีผลต่อเนื่องพอสมควร (อรุณี อินเทพ และศุภชัย ยาวะประภาส, 2564) ทั้งนี้แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ได้ระบุจุดเด่นในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไถลื้อไว้ในแผนบริหารการศึกษาประจำปีงบประมาณ 2567 ด้วย เช่น การทอผ้าไถลื้อ วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ โดยการสร้างความร่วมมือกับชุมชน บ้าน วัดท่าข้ามศรีดอนชัย ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมไถลื้อตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (โรงเรียนชุมชนศรีดอนชัย, 2568) อีกทั้งยังมีการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ข้างต้น ดังกล่าว เรียกว่า ภาคเครือข่าย คชสร. หมายถึง ครอบครัว (ค) ชุมชน (ช) สังคม (ส) ราชการ (ร: เทศบาล โรงเรียน โรงพยาบาล)

จากความร่วมมือดังกล่าว ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อนำเสนอการพิจารณาประเด็นการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย กับ ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรภาคเครือข่ายต่าง ๆ ในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไถลื้อตามประเด็นข้างต้น และ 2) เพื่อพิจารณาถึงบทบาทของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทั้งนี้จะให้บทความ ให้ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ต้องส่งเสริม สนับสนุน เพื่อการพัฒนาต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วม Andre (2023) เสนอว่า เป็นความสัมพันธ์ในการทำกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน และขึ้นอยู่กับสื่อสารและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน Amann (2023) สรุปว่าการบริหารการมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบในการจัดระเบียบทางสังคม และเป็นมิติทางสังคมที่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อำนาจ บุญรัตน์ไมตรี และคนอื่น ๆ (2563) สรุปว่าองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 7 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาสาเหตุหลักของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำ 5) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการดำเนินการ 6) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ 7) การมีส่วนร่วม

ในการประเมิน กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (ม.ป.ป.) กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความมีอิสรภาพและความสมัครใจ ความเสมอภาค ความสามารถอย่างเพียงพอ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน การร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามและร่วมผลประโยชน์ สุพัตรา ยอดสุรางค์ (2562) เสนอว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ 1) ประชาชนมีความสนใจหรือความกังวลร่วมกัน 2) ประชาชนมีความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการผลักดันไปสู่การรวมกลุ่ม การวางแผน และการลงมือกระทำร่วมกัน 3) มีการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องเกิดจากการคิดริเริ่มของประชาชนเป็นสำคัญเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมของชุมชน และตอบสนองต่อความกังวลร่วมกันของบุคคล ถิวิลาตี บุรีกุล (2566) นำเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการบริหารการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการริเริ่ม การให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การให้คำแนะนำ ปรีกษา การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลและการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

โดยสรุป แนวคิดบริหารการมีส่วนร่วมคือความสัมพันธ์เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ชุมชน เพื่อการตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหา ตามกระบวนการต่าง ๆ สู่การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด และองค์กรภาคเครือข่าย

นพธิ หอมชื่นชม และทวีศิลป์ กุลนภาดล (2565) เชื่อว่า การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการนำกระบวนการดำเนินการจากความร่วมมือของชุมชนสู่โรงเรียน และจากโรงเรียนสู่ชุมชน ซึ่งร่วมกันวางแผน ควบคุม ประสานงาน จัดบุคลากร และเผยแพร่ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความรู้สึก และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนและชุมชนไปพร้อมกัน สามารถส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาได้ ปุณยณัฐ พลอยสีสังข์ และคนอื่น ๆ (2565) นำเสนอ แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนในอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ได้แก่ แนวทางที่โรงเรียนให้ความรู้ในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นเรื่องและผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือในการปลูกฝังวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน เน้นให้ครูในพื้นที่ และแนวทางที่คณะครูส่งเสริมความรู้ให้กับเด็ก ๆ บูรณาการร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม จตุพร ผ่องอำไพ (2560) อภิปรายถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดสุทัศน์ สังกัดเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยเห็นว่า โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทำให้โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนในกิจกรรมโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการ ครู ชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายของการมีส่วนร่วม นุชา สระสม และคนอื่น ๆ (2565) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ในการจัด

การศึกษาของโรงเรียนวัดสังัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าวมี 5 ชั้น ตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการ การได้รับประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ผลของการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดสังัดกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนักเรียน 2) ด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากร 3) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 4) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2022) นำเสนอถึงประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ชุมชนถึงทิศทางการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ความสำคัญต่อลักษณะชุมชน การนับถือศาสนา วัฒนธรรม ผู้นำชุมชน ความต้องของชุมชน เป็นต้น 2) การปรับตัวให้เกิดความสมดุลระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้นำของโรงเรียน (School Head) จำเป็นต้องกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน 3) การสร้างความตระหนักถึงเหตุผลและประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน 4) การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน ให้เกิดความรู้สึกรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมได้เสียต่อการเข้ามามีส่วนร่วม และรู้สึกถึงการร่วมรับผิดชอบต่อความสำเร็จ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความสำคัญต่อการสื่อสารที่ต้องเปิดเผย โปร่งใส สม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ เบรย์ (Bray, 2001) นำเสนอแบบจำลองในการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนกับโรงเรียนที่เข้มแข็งด้วยการสร้างอำนาจที่เข้มแข็งในการเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้ จำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อการสร้างศักยภาพและความเข้าใจทั้งครูในโรงเรียนและประชาชน ด้วยวิธีการมอบอำนาจในการมีส่วนร่วม การจัดวางหน้าที่ความรับผิดชอบและกิจกรรม รวมทั้งกระจายทรัพยากรที่มีความชัดเจน การแจ้งข้อมูลที่โปร่งใส และคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำ เมื่อเกิดข้อบกพร่องหรือมีความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมที่มาจากมีส่วนร่วมนั้น ยูเอมูระ (Uemura, 1999) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการศึกษา ชุมชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินการประเมินผลผ่านโครงการต่าง ๆ การให้ทักษะที่จำเป็นแก่ชุมชน เพื่อประสิทธิผล ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน ครู เจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อการรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น การตรวจสอบการดำเนินการอย่างรอบคอบจึงมีความสำคัญ พรทิพย์ แก้วมูลคำ (2560) นำเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสานสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยมีลักษณะสำคัญ คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป มีการสื่อสารสองทางทั้งช่องทางที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ รวมทั้งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดการดำเนินงานการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ 2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วมที่มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การตัดสินใจของภาครัฐดีขึ้น เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ไม่ใช่เพียงการจัดให้มีส่วนร่วมตามกฎหมาย และเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งเท่านั้น งานวิจัยของ นาวัน แกละสมุท (2562) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และแนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร การศึกษาพบว่า การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน 4 ด้านได้แก่ การมีส่วนร่วม การสร้างภาคีเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ และการบริการชุมชน อยู่ในระดับมาก ชูชาติ พวงสมจิตร (2560) นำเสนอถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สองแนวทาง แนวทางที่ 1 คือการสร้างความสัมพันธ์ทางตรง ประกอบด้วยวิธีการหลัก 2 ประการ ได้แก่ การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน และการนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน และแนวทางที่ 2 คือการสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อม โดยการพัฒนาให้บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์อันดี สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม เป็นที่ประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน

การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด และองค์กรเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้การสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ชัดเจนโปร่งใส โรงเรียนจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีศักยภาพและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง นำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ขณะเดียวกันโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถมีส่วนร่วมกับชุมชน วัด หรือองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการ

การศึกษามีวิธีการดำเนินการด้วยการสำรวจภาพรวมชุมชนด้านการมีส่วนร่วม สืบสวนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนบริหารการศึกษา รายงานผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ ยังได้มีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านศรีดอนชัย พระสงฆ์ที่มีบทบาทในการด้านการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างวัดศรีดอนชัยกับโรงเรียน และผู้รับผิดชอบจากหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และเอกชนในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ กองทุนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเชียงราย สถาบันศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเชียงราย ศูนย์วัฒนธรรมได้อื้อโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โรงเรียนบ้านศรีดอนชัย ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารข้างต้นและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องจากองค์กรภาคีเครือข่ายนำมาบรรยาย อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ในประเด็นการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ชุมชนไทลื้อ วัด และองค์กรภาคีเครือข่าย ในพื้นที่ของเทศบาลศรีดอนชัย โดยจะมีประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) บทบาทของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย 2) การบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับองค์กรเครือข่ายด้านวัฒนธรรม 2.1) บทบาทวัดท่าข้ามศรีดอนชัย และชุมชนศรีดอนชัย 2.2) บทบาทการมีส่วนร่วมของศูนย์วัฒนธรรม 3) บทบาทการบริหารการมีส่วนร่วมของศูนย์วัฒนธรรมได้อื้อ โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย (ศูนย์อนุรักษ์เขื่อนโบราณ)

บทบาทของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย

โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ.2512 ได้รับอนุญาตให้เปิดถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปิดทำการสอนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาตอนต้นหรือ ม. ศ. 3) เมื่อปี พ.ศ. 2535 ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2537 โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ได้มีการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นอกจากนั้น โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ภายใต้การบริหารงานของนายศรียง วงศ์ชัย ผู้อำนวยการคนที่ 11 ปี พ.ศ. 2552 โดยความร่วมมือของสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย มีการจัดสร้างหอประชุมเพื่อเป็นศูนย์ชมรมทูบีนัมเบอร์วัน ต่อมาปี พ.ศ. 2564 มีความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ภายใต้การบริหารงานของ นายสมชาย วงศ์ชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยคนปัจจุบัน กับตัวแทนราษฎร 4 หมู่บ้าน ตัวแทนราษฎร หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 12 หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 15 และคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่า

โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย โดยได้จัดสร้างเรือนไต้ลื้อศรีดอนชัยศึกษา เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานด้านมรดกทางวัฒนธรรมไต้ลื้อ และเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนตลอดถึงประชาชนทั่วไปที่สนใจ ซึ่งเรือนไต้ลื้อมีจุดประสงค์จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมไต้ลื้อของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย โดยมุ่งเป้าในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุของชุมชนไต้ลื้อ อันเป็นมรดกที่สำคัญของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสร้างรูปปั้นนักเรียนไต้ลื้อบนทางเข้าออกของโรงเรียนอีกด้วย (โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย, ม.ป.ป.)

จะเห็นว่าบทบาทดังกล่าวถือเป็นบทบาทเด่นของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไต้ลื้อ ทั้งนี้ แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ได้นำเสนอจุดเด่นข้างต้นซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของไต้ลื้อ เช่น การทอผ้าไต้ลื้อ วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ โดยการร่วมกับชุมชนวัดท่าข้ามศรีดอนชัย ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาประเพณี วัฒนธรรมไต้ลื้อตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (โรงเรียนชุมชนศรีดอนชัย, 2568) บทบาทเด่นอีกบทบาทหนึ่งของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย คือการนำกิจกรรมการเรียนรู้นอกตำรามาใช้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชน โดยร่วมมือกับวัด และชุมชน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน มาใช้จัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการปลูกฝังในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน แก่เด็กรุ่นใหม่ที่จะต้องเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณค่า (โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย, 2564)

การบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับองค์กรภาคเครือข่ายด้านวัฒนธรรม บทบาทวัดท่าข้ามศรีดอนชัย และชุมชนบ้านศรีดอนชัย

รูปแบบชุมชน บวร หมายถึง รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ชุมชนวัดท่าข้ามศรีดอนชัย และองค์กรภาคเครือข่าย ภายใต้นโยบายความร่วมมือระหว่างบ้านหรือครัวเรือน ชุมชนท้องถิ่น วัด และองค์กรราชการ มหาวิทยาลัย รวมเรียกว่า คชสร. (ครอบครัวชุมชน สงฆ์ ราชการ) แล้วยังได้รับการสนับสนุนทั้งด้านทุนและความร่วมมืออื่น ๆ จากองค์กรเครือข่ายด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมศูนย์วัฒนธรรมไต้ลื้อศรีดอนชัย (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เชียงราย, 2568) อย่างไรก็ตาม การบริหารการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะมีรูปแบบของชุมชนบวร ซึ่งเป็นรูปแบบของความร่วมมือระหว่างวัดหรือฝ่ายสงฆ์ กับชุมชนและโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย รายงานการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมวัดท่าข้ามศรีดอนชัย บ่งชี้ถึงความร่วมมือระหว่าง ผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านศรีดอนชัย หมู่ 7 หมู่ 12 หมู่ 14 และหมู่ 15 กับผู้นำฝ่ายสงฆ์ คือเจ้าอาวาสวัดท่าข้ามศรีดอนชัย และผู้นำฝ่ายโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ผู้นำทั้งสามองค์กร เรียกรวมว่า ผู้นำบวร (บ้าน/ชุมชน วัด และ โรงเรียน) ซึ่งมีหน้าที่ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนบ้านศรีดอนชัยให้มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์ที่งดงาม ทั้งด้านภาษา ประเพณี และพิธีกรรมที่ได้รักษาสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ปัจจุบันอย่างเข้มแข็ง เช่น การบวชลูกแก้ว ตานธรรม ตานก๋วยฉลาก ตานเข้าพรรษา ออกพรรษาผิผีสาวสืบชะตาหลวง เทศกาลในแต่ละเดือนทั้ง 12 เดือน ฯลฯ ทั้งนี้ ชุมชนบ้านศรีดอนชัยมีการสืบทอดภูมิปัญญาในด้านการเกษตรและสืบสานวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไต้ลื้อ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนด้านประเพณี วัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นมรดกที่ตกทอดกันมา ทั้งยังจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย งานประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น

(ชุมชนวัดท่าข้าม, 2563) วัฒนธรรมอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาและยังปฏิบัติในปัจจุบัน ได้แก่ 1) งานจุลกฐินถิ่นไทลื้อทั้ง 3 วาระ คือ วาระที่ 1 งานปลูกต้นฝ้ายจ้ายะมวงคล วาระที่ 2 งานกล่อมฝ้ายจ้ายะมวงคล วาระที่ 3 งานทอผ้าทั้นใจ งานถวายเป็นพุทธบูชาบุญจุลกฐินถิ่นไทลื้อ 2) งานผืนผ้าพลังศรัทธามหาชน งานทอผ้าห่อคัมภีร์โบราณล้านนาและถวายเป็นพุทธบูชาบุญ 3) งานประเพณีทำบุญปีใหม่ไทลื้อศรีดอนชัย 4) งานประเพณีทำบุญวันลอยกระทงไทลื้อศรีดอนชัย ยี่เป็งรำลึก 5) งานประเพณีตานธรรมหลวง อานธรรมมหาชาติเวสสันดรชาดก 6) งานประเพณีทำบุญตานก๋วยสลากภัต ศรีดอนชัย 7) งานเดือนเป็งส่องหล้า ไท้สาปพระธาตุเมืองไต ปลูกต้นฝ้ายจ้ายะมวงคลชุมชน (ชุมชนวัดท่าข้าม, 2563)

จากบทบาทของชุมชนบวรข้างต้น จะเห็นว่านอกจากบทบาทเพื่อการอนุรักษ์ และเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไทลื้อเอาไว้ได้อย่างเข้มแข็งแล้ว ยังมีความพยายามที่แสดงบทบาทเพื่อสร้างจุดแข็งให้แก่ชุมชนด้วยการใช้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชนให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอีกด้วย

บทบาทการมีส่วนร่วมของศูนย์คุณธรรม

ศูนย์คุณธรรมเป็นองค์กรมหาชน มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมเชิงพื้นที่ระดับในจังหวัด ที่มีกระบวนการเชิงวิชาการและมีการเชื่อมโยงบูรณาการความร่วมมือของเครือข่ายทางสังคม 6 กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายองค์กรภาครัฐ เครือข่ายองค์กรภาคธุรกิจเอกชน เครือข่ายองค์กรการศึกษา เครือข่ายองค์กรทางศาสนา เครือข่ายองค์กรสื่อมวลชน เครือข่ายประชาสังคม ชุมชน ครอบครัว เด็ก และเยาวชน เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนผ่านแนวคิดจังหวัดคุณธรรมมีเป้าหมายในการผลักดันและร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนคุณธรรมเชิงพื้นที่ ทั้งในภาคเหนือในจังหวัดเชียงราย ภาคกลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุดรธานี ภาคใต้จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ศูนย์คุณธรรม, 2564) ศูนย์คุณธรรมจึงมีบทบาทในการสนับสนุนและมีส่วนร่วมทั้งในด้านทุน การประสานองค์กรชุมชน วัด หน่วยงานราชการอื่น ๆ เพื่อทำให้เกิดการจัดกิจกรรมความร่วมมือในจังหวัดเชียงราย ผ่านกิจกรรมความร่วมมือที่จัดขึ้นเรียกว่า สมัชชาตลาดนัดคุณธรรม แนวคิดในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เน้นการสร้างความร่วมมือ สร้างจิตสำนึกที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี ความมีวินัย ความใส่ใจ ในส่วนรวม โดยรูปแบบในการจัดกิจกรรมดังกล่าว มีรูปแบบไฮบริด ออนไลน์ กล่าวคือ เป็นการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ด้วยการนำเสนอวัฒนธรรม ประเพณีไทลื้อ อัตลักษณ์ของชุมชนไทลื้อ ด้วยการนำเสนอในสิ่งที่เห็นและสามารถสัมผัสความจริงควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนผ่านระบบชุม และการไลฟ์เฟสบุ๊ค และการนำเสนอวีดิทัศน์ รวมทั้งการบันทึกเผยแพร่ในยูทูปอีกด้วย (ศูนย์คุณธรรม, 2564)

ดังนั้น ศูนย์คุณธรรม จะมีบทบาทสำคัญคือ ประการแรก การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อประสานความร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐและภาคชุมชน ท้องถิ่น ประการที่สอง กำหนดลักษณะและเงื่อนไขการดำเนินกิจกรรมของสมัชชาคุณธรรมและตลาดนัดคุณธรรมจังหวัดเชียงรายในการทำกิจกรรมคุณธรรม และเผยแพร่วัฒนธรรมไทลื้อ วิถีประชาของชุมชนบ้านศรีดอนชัย

บทบาทการบริหารการมีส่วนร่วมของศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย (ศูนย์อนุรักษ์เฮือนโบราณ)

ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย เป็นศูนย์วัฒนธรรมเฮือนไทลื้อ ตั้งอยู่ในโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย นอกเหนือจากศูนย์วัฒนธรรมท่าข้าม วัดศรีดอนชัย ลักษณะเป็นเรือนไม้โบราณของชุมชน เรียกว่า ศูนย์อนุรักษ์เฮือนโบราณ ถูกตั้งขึ้นจากการรวมกลุ่มของผู้คนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีใจอนุรักษ์เฮือนโบราณลุ่มน้ำขาน ซึ่งมีอยู่อย่างหนาแน่น โดยการใช้แนวคิดพิทักษ์รักษา “เฮือนแก้ว หรือ เฮือนต้นตระกูล” เมื่อปี 2550 (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เชียงราย, 2568) และได้ขยายตัวไปยังจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งจังหวัดเชียงราย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

โดยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2567 ที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ร่วมกับศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัด เชียงราย โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย และกลุ่มอนุรักษ์เขื่อนโบราณ ได้จัดกิจกรรมโครงการเชฟเอื้อน บรรพบุรุษไทเชียงของ ปี พ.ศ. 2667-2568 ขึ้น ณ ศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย การจัด โครงการดังกล่าวมีความสำคัญต่อวัฒนธรรม และชุมชนไตลื้อในอำเภอเชียงของจังหวัดเชียงรายอย่างมาก เนื่องจากชุมชนบ้านศรีดอนชัยเป็นกลุ่มไตลื้อที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่มีอยู่ใน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 7 หมู่ 12 หมู่ 14 และหมู่ 15 ของตำบลศรีดอนชัย สำหรับเอื้อนไทยลื้อที่อยู่ในโครงการ มีจำนวน 50 หลัง แบ่งเป็นเรือนไตลื้อ เรือนไทยลื้อห้วยเม็ง และเรือนไทยลื้อหาดบ้าย โครงการเน้นการทำ ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อัตลักษณ์ งานศิลปะและเชื่อมโยงไปสู่อนาคตของคนรุ่นใหม่ ในภารกิจ รักษาเรือนโบราณไตลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็นการนำงานศิลปะร่วมสมัยมาขับเคลื่อนพลังทาง สังคมและชุมชน ให้เข้มแข็งและเห็นถึงคุณค่าของการรักษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจ สร้างสรรค์อย่างมีอัตลักษณ์ของตนเองอย่างยั่งยืน (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เชียงราย, 2568)

จากกรณีของศูนย์วัฒนธรรมไตลื้อโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย จะเห็นถึงการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ ชุมชน และหน่วยงานเอกชน โดยเฉพาะโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย ที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนของชาวไตลื้อ ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมชุมชน เน้นการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังและอนาคตเพื่อการสืบต่อวัฒนธรรม ที่ยั่งยืน รวมทั้งการนำสิ่งที่เป็ นอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างคุณค่าด้วยการเผยแพร่สู่สาธารณะทั้งเชิงอนุรักษ์ และเชิงเศรษฐกิจ

สรุปและอภิปรายผล

บทบาทการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย เกิดจากการที่ชุมชน และองค์กรเครือข่ายเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น จึงมีการส่งเสริม และสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไตลื้อ การสนับสนุนดังกล่าวได้กำหนดไว้ในจุดเด่นของแผนบริหาร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ของโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย โดยโรงเรียน นำชุมชนและให้มีส่วนร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมชุมชน สร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ทั้งหน่วยงานเอกชน โดยเฉพาะความร่วมมือกับวัดในรูปแบบชุมชนบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ซึ่งรูปแบบ ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ นพธิ หอมชื่นชม และทวีศิลป์ กุลนาคดล (2565) แนวคิดของ ปุณยอนุช พลอยสีสังข์ และคนอื่น ๆ (2565) และจตุพร ผ่องอำไพ (2560) โดยเฉพาะแนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียน ชุมชน และวัด ของนุชา สระสม และคนอื่น ๆ (2561) ทั้งนี้ แนวคิดการบริหารการมีส่วนร่วมดังกล่าว Andre (2023) Amann (2023) ให้ความหมายว่า รูปแบบในการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งก็คือความร่วมมือของชุมชนในรูปแบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ด้วยความพึงพอใจของแต่ละชุมชนในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของชุมชนและหน่วยงาน รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างกิจกรรมที่มีความร่วมมือ การร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ตามแนวคิดของ ถวิลวดี บุรีกุล (2566) นอกจากนั้น การบริหารการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัยกับชุมชนและองค์กรภาคเครือข่าย เป็นการสร้างความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและเพื่อสร้างความเข้าใจ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ไทลื้อ รวมทั้งการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารความสัมพันธ์ในการสร้างศักยภาพแก่ชุมชน แนวคิดสอดคล้องกับงานศึกษาของ นาวิ นเกลและสมุท (2562) และแนวคิดการสร้างศักยภาพให้แก่บุคลากรของโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การสร้าง

ความสัมพันธ์เพื่อศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังแนวคิดที่นำเสนอโดย ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560) ซึ่งจะเห็นว่าชุมชนไทลื้อมีความเข้มแข็ง ภายใต้การบริหารการมีส่วนร่วมในรูปแบบ ชุมชน หรือ บ้าน วัด และโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงจากการที่ผู้เขียนสำรวจพื้นที่ชุมชนรวมทั้งได้ศึกษาเอกสารการดำเนินงานต่าง ๆ จากทั้งในแง่มุมมองของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน วัด โรงเรียน และชุมชน ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษา

1. ควรมีการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีในแง่มุมมองทางสังคม การถ่ายทอดเชิงวัฒนธรรมและการทำให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนต่าง ๆ นอกจากชุมชนไทลื้อ
2. การศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ไทลื้อเพื่อสร้างผลในเชิงเศรษฐกิจอาจเกิดผลกระทบด้านลบซึ่งควรมีการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยด้านประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งจุดเด่นของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอื่น ๆ ของไทย ทั้งนี้ การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนจะนำไปสู่ความมั่นคงต่อสังคมและประเทศชาติ
2. การนำเสนอตัวแบบในการสร้างเสริมวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อชุมชนที่ยังไม่สามารถพัฒนาทรัพยากรทางสังคม ทูทางสังคมที่มีอยู่ เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ด้วยการนำตัวแบบไปจัดทำแนวทางเชิงนโยบายเพื่อปรับใช้ในการสร้างศักยภาพชุมชนของประเทศไทย

องค์ความรู้ใหม่

วัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านการทอผ้า, โรงเรียน ผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมชุมชน, มีความร่วมมือกับชุมชนและ ภาครัฐอื่น ๆ ทั้งหน่วยงานเอกชน, การบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย กับชุมชน และองค์กรภาคีเครือข่าย, มีการสร้างความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและเพื่อสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทลื้อ, ชุมชนไทลื้อมีความเข้มแข็ง ภายใต้การบริหารการมีส่วนร่วมในรูปแบบ ชุมชน หรือบ้าน วัด และโรงเรียน รูปแบบดังกล่าวถือเป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน การสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านการจัดการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจ ทูทางสังคม และการประยุกต์ใช้หลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งหมดนี้ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการบริหารจัดการที่มีส่วนร่วมของ “บวร” และองค์กรภาคีเครือข่าย

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. (ม.ป.ป.). *คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม กรมป่าไม้*. เข้าถึงได้จาก <https://forestinfo.forest.go.th>

- จตุพร ผ่องอำไพ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนวัดสุทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. *วารสารออนไลน์ บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 32. เข้าถึงได้จาก http://www.edujournal.ru.ac.th/index.php/abstractData/indexBy.ru?Bid=4&AbstractDataModel_sort=dept_id.desc&AbstractDataModel.
- ชุมชนวัดท่าข้าม. (2563). รายงานผลการดำเนินงานโครงการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมตามรอยศาสตร์พระราชานำเพื่อชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (บวร On Tour) ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร, 12-14. เข้าถึงได้จาก <https://anyflip.com/hropo/lvof>.
- _____ . (2563). รายงานผลการดำเนินงานโครงการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมตามรอยศาสตร์พระราชานำเพื่อชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (บวร On Tour) ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร, 28-29. เข้าถึงได้จาก <https://anyflip.com/hropo/lvof/basic>.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2). 1342-1354.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2566). *ตัวชี้วัดหลักการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เทศบาลตำบลศรีดอนชัย. (2568). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.tamboonsridonchai.go.th/main.php?type=1>.
- นพธี หอมชื่นชน และทวีศิลป์ ภูณภาดล. (2565). การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 19(36), 26-38.
- นาวิณ แกละสมุทร. (2562). การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(3), 569-580.
- นุชา สระสม, นพดล เจนอักษร, มัทนา วัฒนอมศักดิ์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2565). การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 15(28), 62-75.
- บุญยณัฐ พลอยสีสังข์, พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์ และวชิ ปัญญาใส. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2. *Journal of Modern Learning Development*, 7(9), 72-86.
- พรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560). *การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).
- โรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย. (2564). *ชุมชนคุณธรรมต้นแบบจังหวัดเชียงราย ตอน ความรู้นอกตำรา. ทัศนวิสัยโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย. ในการจัดประชุมสมัชชาคุณธรรมและตลาดนัดคุณธรรมจังหวัดเชียงราย. วันที่ 6-8 กรกฎาคม 2564 ณ ห้องประชุมไชนารายณ์โรงแรมไชนารายณ์จังหวัดเชียงราย*. เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=lx0NjWN_7s8.

- _____ . (2568). แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.cri4.go.th/opendata/schoolmap/57040022.pdf>.
- _____ . (ม.ป.ป.). เอกสารประวัติโรงเรียนชุมชนบ้านศรีดอนชัย. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 4.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์กรมหาชน) จังหวัดเชียงราย. (2564). *ข้อกำหนดลักษณะและเงื่อนไขการดำเนินงาน จัดสมัชชาคุณธรรมและตลาดนัดคุณธรรมจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2564* ในรูปแบบไฮบริดออนไลน์. เข้าถึงได้จาก https://moralcenter.or.th/images/PDF_Purchase/2021/10-06-64/3/TOR_จัดสมัชชาคุณธรรมและตลาดนัดคุณธรรมจังหวัด.pdf.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเชียงใหม่. (2568). *โครงการ save เือนบรรพบุรุษไทลื้อเชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=941656458149831&id=100069164561072.
- สุพัตรา ยอดสุรางค์. (2562). แนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิจัยและพัฒนา วลัยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 122-132.
- อรุณี อินเทพ และศุภชัย ยาวะประภาส. (2564). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 14(1), 13-29.
- อำนาจ บุญรัตน์ไมตรี, ตรีนุญ อินทรโอภาส, สุพัตรา ยอดสุรางค์ และไกร บุญบันดาล. (2563). แนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วมแบบร่วมกันรับผิดชอบในการจัดการภาครัฐและท้องถิ่นของประชาชน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 10(2), 321-331.
- Aamann, A. (2023). *General Concept of Participation*. In A. Amann (Ed.), *Living – Participating – Growing Old* (pp. 31–48). Springer VS, Wiesbaden. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-39681-7_2.
- Andre, O. (2023). *Participative Management: Definition and Main Principles*. Retrieved from <https://beeshake.com/en/participating-management/>.
- Bray, M. (2001). *Community Partnerships in Education: Dimensions, Variations and Implications*. Thematic Studies. Co-ordinated by the World Bank. Graphoprint. Paris, France. pp 10-13.
- Uemura. (1999). *Community Participation in Education: What do we know?* Prepared for Effective Schools and Teachers and the Knowledge Management System. The World Bank. Retrieved from https://documents1.Worldbank.org/curated/pt/265491468743_695655/pdf/multi0page.pdf, 32.
- UNESCO. (2022). *School Community Relationship*. Retrieved from <https://policytoolbox.iiep.unesco.org/policy-option/school-community-relationship/#adopt-pertinent-policy-measures-to-encourage-community>.